

GLEDALIŠKI LIST

O P E R A

Schubert — Berté:

Pri treh mladenkah

*Spevoigra v treh dejanjih, ki sta jo spisala dr. A. M. Willner in
Heinz Reichert*

Dirigenti: Demetrij Žebre

Režiser: Drago Zupan

Franc Schubert	V. Janko
Baron Schober, pesnik	B. Sancin
Moric, pl. Schwind, slikar	A. Sladoljev
Kupelwieser, risar	M. Dolničar
J. M. Vogl, pevec	F. Lupša
Kristjan Tschöll, dvorni steklar	D. Zupan
Gospa Tschölllova	N. Španova
Haiderl } tri mladenke {	E. Barbičeva
Hederl }	M. Polajnarjeva
Hannerl }	K. Vidalijska
Demoiselle Lucia Grisi, pevka	Št. Poličeva
Grof Scharntorff, danski poslanik	I. Anžlovar
Nowotny, špicelj	M. Sancin
Ferdinand Binder, poštar	E. Frelih
Andrej Bruneder, sedlar	M. Kristančič
Gospa Braumetzbergerjeva, hišnica	A. Rakarjeva
Gospa Webrova	H. Mauserjeva
Mici, služkinja pri Tschölllovih	M. Rusova
Roza, Grisina sobarica	P. Rupnikova
Žane, pikolo	A. Kovač
Prvi . } pevec {	J. Štular
drugi . }	S. Česnik

Otroci, dame, gospodje i. t. d.

I. dejanje se godi na dvorišču Schubertovega stanovanja

II. dejanje v salonu pri Tschölllovih

III. dejanje na malem trgu v Hietzingu

Dunaj, leta 1826.

GLEDALIŠKI LIST

NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1940/41

OPERA

ŠTEV. 18

Schubert — Berté:

PRI TREH MLADENKAH

PREMIERA 12. JULIJA 1941-XIX.

Spevoigra iz Schubertovega življenja

Schubert-Bertéjeva spevoigra iz življenja starega Dunaja »Pri treh mladenkah« je ljubko odrsko delce, ki je šlo že preko vseh operetnih odrov, in ki smo ga tudi pri nas že ponovno uprizorili. Svojo premiero so »Tri mladenke« imele pred dobrega četrstoletja na Dunaju in od tedaj še danes povsod z uspehom tekmujejo s poznejšo in moderno produkcijo. Sicer pa je med glasbenimi poročevalci in esteti zaradi »Mladenk« že prvi čas veljalo dvojno mnenje. Ker se je občinstvo brez izjeme navduševalo za to idilo iz življenja popularnega skladatelja Franca Schuberta in njegovih prijateljev, so nekateri smatrali, da more taka oblika spevoigre veliko prispevati k še večji popularizaciji Schubertove glasbe med množico preprostih poslušalcev, drugi pa so oporekali in trdili, da je tak način predelave glasbenih umetnin pregrešen, nedopusten in nasproten spoštovanju, ki ga zasluži neusahljivi vrelec Schubertove muze. Vse to modrovanje pa ni odvzelo in zmanjšalo delu niti trohice uspeha, zakaj popularnost in priljubljenost »Treh mladenk« sta brez tega zajeli ves svet. Za razliko od drugih sorodnih del jim daje poseben čar dejstvo, da je v njih obsežen košček resničnega življenja slavnega skladatelja, ki je tako glavni junak spevoigre in obenem avtor njene glasbe.

Vsebino dejanja »Treh mladenk« sta prikrojila po dr. R. H. Bartschevem romanu »Schwammerl« libretista dr. A. M. Willner in Heinz Reichert, glasbo pa je sestavil iz raznih originalnih Schubertovih skladb Heinrich Berté. Iz velikega Schubertovega glasbenega zaklada je izbral Berté večinoma take stvari, ki so bile že splošno priljubljene in znane tudi širšemu krogu glasbenih ljubiteljev. Glasbeno snov je prikrojil odrskim zahtevam in potrebam na ta način, da je iz odlomkov različnih Schubertovih skladb sestavil glasbene točke v obliki potpurijev, ali pa je citiral krajšo skladbo v celoti in jo primerno instrumentalno. Tako najdemo v spevoigri »Pri treh mladenkah« znane Schubertove pesmi, odlomke njegovih klavirskih skladb, uvertur, koračnic, impromptujev in celo delce njegovih simfonij i. t. d. Marsikdo je spoznal Schuberta in njegovo glasbo šele po spevoigri »Pri treh mladenkah« in temu gotovo tudi takšen način poznanstva ni bil v škodo.

Franc Schubert

Franc Schubert se je rodil 31. januarja 1797 v Lichtenthalu pri Dunaju. Ker je že v rani mladosti kazal izredno glasbeno nadarjenost, je bil sprejet v deški dvorni zbor, kjer je pod vodstvom Rucziczka in Salierija dobil temeljito glasbeno vzgojo. S službami ni imel sreče ter je bil vse življenje navezan le na honorarje za svoje skladbe. Življenje mu je potekalo v pomanjkanju in v skrbeh za vsakdanji kruh. Njegov prijatelj, pesnik Franc Schober (* 17. V. 1798 v Malmö, 13. IX. 1883 v Dresdenu), ki nastopa tudi v »Treh mladenkah«, mu je pomagal, da se je lahko posvetil izključno skladanju. Stanovala sta skupaj in Schober je Schuberta tudi denarno podpiral. Seznanil ga je z znamenitim pevcem Mihaelom Voglom, ki je postal najboljši interpret Schubertovih pesmi. Bil je med prvimi, ki je spoznal pomen in umetniško vrednost Schubertovega dela.

Schubert je bil zelo plodovit skladatelj, ki je v svojem kratkem življenju zložil veliko pesmi, klavirskih skladb, komorne glasbe, simfonij, uvertur, maš, oper i. t. d. Njegov glasbeno zgodovinski pomen pa je predvsem v pesmih, ki jim je osvobodil obliko in

harmonijo tedanjih ozkih spon. V dramatski glasbi ni uspel, ker je bil pač rojen lirik in ker ni dobil učinkovitih opernih tekstov. Umrl je v 32 letu starosti na Dunaju 19. novembra 1828,

Vekoslav Janko

ki poje »Pri treh mladenkah« partijo Schuberta, spada v vrsto naših prvih pevcev in je poustvaril na našem odru že nešteto odličnih opernih kreacij. Naj na tem mestu izmed njegovih zadnjih nastopov opozorimo samo na ponovni izrednj uspeh, ki ga je dosegel z naslovno partijo Rossinijevega »Seviljskega brivca«.

Heinrich Berté

Heinrich Berté je bil plodovit operetni skladatelj, ki je zložil veliko operet in baletov, toda trajnejši uspeh je dosegel šele z glasbo, ki ni bila njegova. Rodil se je 8. maja 1857 v Galgoczu na Madžarskem. Na Dunaju, kjer je živel, so uprizorili večino njegovih baletov: »Zlati pravljичni svet« (1893), »Amor na potovanju« (1900), »Čar avtomata« (1901) in nekatere izmed njegovih številnih operet: »Novi župan« (1905), »Srečni norec« (1909) i. t. d. V drugih nemških mestih pa je imel premiere operet: »Mali kavalir« (Dresden 1907), »Kreolska kri« (Hamburg 1911), »Lepi gardist« (Breslau 1907), »Pravljичni princ« (Hannover 1914) i. t. d.

Leta 1916 je sestavil iz Schubertovih melodij spevoigro »Pri treh mladenkah«, s katero je imel mnogo več uspeha kakor z lastnimi deli.

Heinrich Berté je umrl 25. avgusta 1934 v Perchtoldsdorfu.

Dve Schubertovi

Moja pesem tiho plava...

Moja pesem tiho plava
k tebi skozi noč.
Pridi k meni v gaj, predraga,
v blaženstva naroč
Z listjem drobnim vetrič lahni
v vejah se igra,
mesec pa se v luči žlahtni
z neba lesketa.
Tam v grmovju slavec poje
svoj presladki spev.
Čuješ v njem li vzdihе moje
in srca odmev?
Tiha prošnja v njem trepeče,
plaha bol srca

daj, o daj mi košček sreče,
daj mi kos neba.
Naj i tebe v njem predrami
lepših sanj sijaj,
skleni se z meno j v omami,
sreče daj mi raj,
ah, daj mi raj!

Najlepši je dunajski pesmi glas...

Najlepši je dunajske pesmi glas,
ki srca nam dviga, vedri obraz,
bogatom in revnim radost deli
in mladim in starim nam vžiga kri:
kipeči, zveneči,
po svetu sloveči
in srečo budeči
pesmi glas!

C. Debevec

Umetnost Beniamina Giglija

Nekdo me je vprašal, kaj mislim o Gigliu: če nisem bil morda nekoliko razočaran in ali se mi ne zdi, da je njegov glas v tonfilmu mnogo lepši in pa močnejši? Sploh: ali ne mislim, da je pri vsem tem tudi precej reklame?

Takih znancev in takih poznavalcev gledališke umetnosti s takimi in podobnimi vprašanji je v Ljubljani še precej. Poznam to vrste naših »strokovnjakov« in zato se nič ne čudim. Pri nas, kjer je dobil celó Baklanov javno negativno oceno, kjer je bil tonfilm »Don Kihot« s Šaljapinom pri drugi in tretji ponovitvi skoro prazen; pri nas, kjer so odnesle prve, vnebo povzdigujoče hvale popolnoma povprečne pevske in igralske osebe — pri nas je res moč marsikaj in ni potrebno, da bi bil človek zavoljo tega morda presenečen. Ljubljanska publika je v splošnem dobra, duševno jasna in preprosta, za pravo umetniško vrednoto in lepoto otroško

sprejemljiva. Kar je drugačne, smo zakrivali deloma mi sami, ki smo po okusu izbire in izvedbe še premalo strogi, deloma naša kritika, ki marsikaj zavija in zavaja tam, kjer bi morala stvarno izbirati in jasni, predvsem pa tisti naši znani vseznalci in nergači, ki s svojim tonom in vsem nastopom odločno ugotavljajo ceno ali nečeno vseh v gledališču izvajanih vrednot, čeprav se izkaže pri prvem rahlejšem prijemu, da jim Bóg ni dal niti toliko neskvajene razsodnosti, kot ga imata zdrava ljudska pamet in zdravi ljudski okus.

Rad bi povedal tole: Čistih stvari se ne dotikajmo z nečisto roko; svečanostnih tišin ne motimo s pocestnim hrupom; oltarju se ne bližajmo z umazanimi čevlji. Z drugo besedo: velikih stvari ne merimo z navadnimi, vsakdanjimi merili; duhovnih veličin ne tehtajmo s trgovsko in ročno prijemljivo vago. Kdor dela in ravna tako, je storil umetniku krivico, sam sebe pa je ogoljufal. Ogoljufal za vse, kar je na tem življenju edino vredno več kot zgolj prebavljanje in golo, snovno uravnano uživanje.

Umetnost se začne v posebnem svetu. Umetnost ima čisto svoje, zelo različne, posebne in zlasti skvarjencem pogosto skrite poyave in zakone. Umetnost je *značilna* in *pomembna*: za enega umetnika v tem, prav *njegovem* svojstvu, za drugega spet v drugem, in pravtako *njegovem* svojstvu. Ta umetnik izžareva svojo umetnost v tej določeni, edinstveni in brezprimerno dragoceni plati, drugi umetnik spet v drugi, a prav tako edinstveni in brezprimerno dragoceni. *Umetniška pomembnost je lahko in je pri vsakem umetniku drugačna*. Zato je treba za vsakega *resničnega* umetnika novih, posebej zanj pripravljenih meril.

Za umetniško osebnost, kakršno predstavlja Gigli v današnjem gledališkem svetu, so za oceno njegove fizične in tehnične sposobnosti že davno postranskega pomena. Giglijeva umetnost ni morda v probojnosti in udarnosti glasu in ni morda v kakšni nadzemski barvi zvoka, niti je ni iskati v znamenitih, tipično tenorskih »visokih tonih« itd. itd. — ne, vsega tega že znanega pri Gigliju ni treba ponovno iskati in ocenjevati. Pri Gigliju je važno in pomembno samo to, kar je samo zanj bistveno in samo zanj značilno in edinstveno: to je njegovo *zlato*, človeško-plemenito,

otroško-dobro in veliko srce, srce, ki ga je čutiti v vsakem njegovem tonu, ki veje iz vsake njegove, na videz skoro nerodne igralške kretnje, ki jo je brati v vsakem njegovem ljubeznivem, začudenem ali plašno-nebogljenem pogledu in ki ga slišimo iz vsega njegovega, tako milo in blago božajočega petja.

Ksenija Vidaličeva

poje v Schubert-Bertéjevi spevoigri »Pri treh mladenkah« partijo Hannerl.

Kakor pri vseh velikih umetnikih, tudi pri Gigliju ne gre iskati njegove dragocenosti le v eni njegovi posamezni lastnosti, temveč v vsej tej njegovi osebnosti hkrati in v celoti. Pri Gigliju ni važen samo njegov glas ali samo njegova kretnja ali samo višina itd. ne — važno je pri njem vse istočasno: važen je čar njegovega celot-

nega bistva, važna je jasna lepota, sveta resnoba, skrajna predanost in čista vzvišenost njegovega doživetja, važna je edinstvena, naravnost neskončna nežnost njegovega izraza, važna je odprta skrivnost njegovega umetniškega življenja. Odprta, ker je preprosta in zaupljiva kakor otroška duša, skrivnost, ker je razumsko nerazložljiva in fizično neposnemljiva. Giglijeva umetnost je čudež in razodetje, kakor so čudež vse umetniške ustvaritve. Čudež srca in razodetje nadčloveškega dobrotnega duha.

Zelo je možno, da smo pri nas le še preveč podvrženi predvsem dvema gledališkima učinkoma: nagonski strastnostj (ali pretkanosti) in pa telesni, odnosno glasovni udarnosti. Obedve ti lastnosti sta v *gledališkem* svetu zelo mikavni, sta tudi običajno jako visoko plačani (posebno pri gledaliških spekulantih), sta pa vendar v bistvu ceneni in v *umetnostnem* svetu minljivi.

V našem, gledališkem svetu so lahko vsa sredstva potrebna, toda za doseg umetniškega ustvarjanja je treba znati vsa ta sredstva *presnoviti* in *spremeniti* v *znamenje* in v *duha*. Šele tedaj, ko preide gledališko oblikovanje v znamenje ali *simbol*, šele tedaj, ko se mimo vseh fizičnih spon in učinkov dvigne in popolnoma preobrazí v duha — šele tedaj se začena trenotek in vrednost pravega umetniškega snovanja.

Gigli je preobrazil v svojem igralskem in pevskem podajanju v to veliko Znamenje svoje žlahtno, toplo, neizmerno nežno in v slavi preizkušeno *srce*. Njegovo petje je kot bolečina otroka, ki je bil hudo po nepotrebnem ranjen, ki pa vse sproti pozablja in odpušča. V tem je njegova edinstvenost, v tem je njegova umetnost, njegova dragocenost in njegova vseobča zgodovinska vrednost.

V tem Znamenju pa bodi Gigli prav od srca pozdravljen — in zlasti še v teh časih — ne samo med ženami, temveč — in to mordá še bolj — tudi med nami trdimi možmi: *pozdravljen in prav lepo zahvaljen!*

Lastnik in izdajatelj: Uprava Narodnega gledališča v Ljubljani. Predstavnik: Oton Župančič. Urednik: Smiljan Samec. Za upravo: Ivan Jerman. Tiskarna Makso Hrovatin. Vsi v Ljubljani.

Cenjena občinstvo vljudno prosimo

da zaseda svoja mesta
pravočasno
pred predstavo. Točnost
začetka je odvisna od
točnosti občinstva

RECEIVED

RECEIVED